

Routekaart Duurzame Cultuursector

De route richting een duurzame
Culturele en Creatieve Sector (CCS)

Introductie

Waarom verduurzamen?

Het Nederlandse klimaat verandert zichtbaar. Droogte, zware buien en extreme hitte komen steeds vaker voor. Om de schade te beperken sloten 195 landen, waaronder Nederland, het Klimaatakkoord van Parijs. Het gezamenlijke doel: de opwarming van de aarde onder de anderhalve graad houden.

Voor Nederland betekent dit duidelijke afspraken. In 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met vijfennegentig procent omlaag ten opzichte van 1990. In 2030 moet al vijfenvijftig procent zijn bereikt. Dat vraagt om minder fossiele brandstoffen, meer duurzame energie en ander gedrag van ons allemaal. Ook de culturele en creatieve sector speelt hierin een rol. En juist daar ligt een kans.

De rol van cultuur

De Raad voor Cultuur riep in het advies Cultuur Natuurlijk (2023) op om de verduurzaming in de sector te versnellen en cultuur een zichtbare plek te geven in de grote maatschappelijke transitie. Daarbij benadrukte de Raad het belang van één centraal kennispunt.

De sector is nog niet klimaatneutraal of circulair. Dat betekent dat iedere culturele organisatie kan bijdragen door breed te verduurzamen: van de bedrijfsvoering en het gebouw, tot materiaalgebruik en mobiliteit. En cultuur kan méér dan dat. Makers en instellingen hebben de kracht om verandering te verbeelden, zichtbaar te maken en mensen in beweging te brengen. Zij vertalen complexe vraagstukken naar een inspirerend toekomstbeeld.

Wat is de Routekaart?

Een uitwerking van het Klimaatakkoord is de ontwikkeling van sectorale routekaarten voor maatschappelijk vastgoed. Sectoren met veel maatschappelijk vastgoed, zoals zorg, sport, onderwijs, musea en gemeenten, beschrijven hierin welke stappen nodig zijn om de CO₂-uitstoot uiterlijk in 2050 terug te brengen naar nul.

De Routekaart Verduurzaming Cultuur is de routekaart van de culturele en creatieve sector. Door de koppeling met het Klimaatakkoord ligt de nadruk op CO₂-reductie.

LANDELIJK KLIMAATAKOORD DOEL
CO₂-UITSTOOT IN 2030

-55%

LANDELIJK KLIMAATAKOORD
DOEL CO₂-UITSTOOT IN 2050

-95%

Het doel van de routekaart

Samen bouwen de culturele en creatieve sector en overheden aan een duidelijke route: een klimaatneutrale en circulaire sector in 2050. Met heldere afspraken, mijlpalen en resultaten.

Ambities Routekaart

Een veelzijdige sector

De culturele en creatieve sector is breed en divers: van musea en theaters tot festivals en zelfstandige makers. De motivatie om te verduurzamen is groot en er worden al mooie stappen gezet.

Toch kan nog niet iedere organisatie meekomen. Veel instellingen hebben beperkte middelen of missen gegevens over bijvoorbeeld hun energieverbruik. Er is behoefte aan kennis, samenwerking en overzicht. Deze routekaart is het startpunt.

Toekomstbestendige sector

Met de routekaart werken we aan een sector die:

VOORBEREID IS OP
KLIMAATVERANDERING

MINDER AFHANKELIJK IS VAN
NIEUWE GRONDSTOFFEN

VOORBEREID IS OP
(VERANDERENDE)
WETGEVING

BETER BESTAND IS TEGEN
EEN SCHOMMELENDE
ENERGIEMARKT

Zo ontstaat een sector die niet alleen zelf duurzamer wordt, maar ook anderen weet te inspireren.

De kracht van cultuur

Ontwerpers, kunstenaars en andere makers geven vorm aan verandering. Met hun verbeeldingskracht en vernieuwende blik weten zij complexe uitdagingen rondom zorg, veiligheid, energie en klimaat op een nieuwe manier te benaderen. De transitie waar Nederland voor staat vraagt niet alleen om technische oplossingen, maar ook om gedragsverandering en gedeelde verantwoordelijkheid.

De culturele en creatieve sector heeft hierin een sleutelrol: zij kan inspireren, raken en mensen in beweging brengen. Zo vergroot de sector haar ecologische handafdruk: de positieve invloed die ontstaat wanneer bezoekers, deelnemers en andere sectoren worden aangezet om bij te dragen aan een duurzame toekomst.

Van en voor de sector

Wij zijn een groep actieve partijen uit de culturele en creatieve sector. Samen hebben we de Routekaart Verduurzaming Cultuur opgesteld, met als doel om de samenwerking te versterken en te professionaliseren. Nu zetten we ons in om de ambities van de Routekaart waar te maken.

Kunsten'92

NAPK
NEDERLANDSE
ASSOCIATIE VOOR
PODIUMKUNSTEN

museum
vereniging

VNG

VN
PF

vob
Vereniging Openbare
Bibliotheken

vpt
Vereniging voor
Podiumtechnologie

v
sc
d
van en
voor
podia

De opgaven

De routekaart richt zich op vier centrale opgaven. Ze zijn gebaseerd op actuele ontwikkelingen en hulpvragen uit de verschillende deelsectoren. Het vertrekpunt is de doelstelling voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed uit het Klimaatakkoord. Daar zijn thema's aan toegevoegd waar gezamenlijke actie het meeste verschil kan maken voor de verduurzaming van de sector.

Bij de keuze voor deze opgaven is gekeken naar:

- wetgeving waar de sector snel invloed kan uitoefenen
- ontwikkelingen die we samen kunnen versnellen
- onderwerpen waar nog kennis ontbreekt

De opgaven dekken niet alles, maar geven wel duidelijke richting. In elk hoofdstuk lees je wat de opgave betekent voor de culturele en creatieve sector, welke ambities en tussendoelstellingen we hebben en hoe we die samen waarmaken. Elk hoofdstuk eindigt met praktische tips en inspirerende voorbeelden. Hiernaast vind je per opgave de ambitie van de sector.

Toekomstbestendige Gebouwen

In 2050 zijn alle gebouwen in de culturele en creatieve sector volledig klimaatneutraal, klimaatadaptief en dragen bij aan een toegankelijke en duurzame leefomgeving.

→ 7

Duurzame Bedrijfsvoering

In 2050 neemt elke organisatie, groot of klein, verantwoordelijkheid voor een zo duurzaam mogelijke bedrijfsvoering en stimuleert ze gebruikers en bezoekers om ook zelf duurzame keuzes te maken.

→ 11

Hoogwaardig Hergebruik van Materialen

In 2050 worden alle culturele producten circulair geproduceerd en worden ze hergebruikt of verwerkt tot nieuwe grondstoffen zodra ze afval dreigen te worden.

→ 15

Emissieloze Mobiliteit

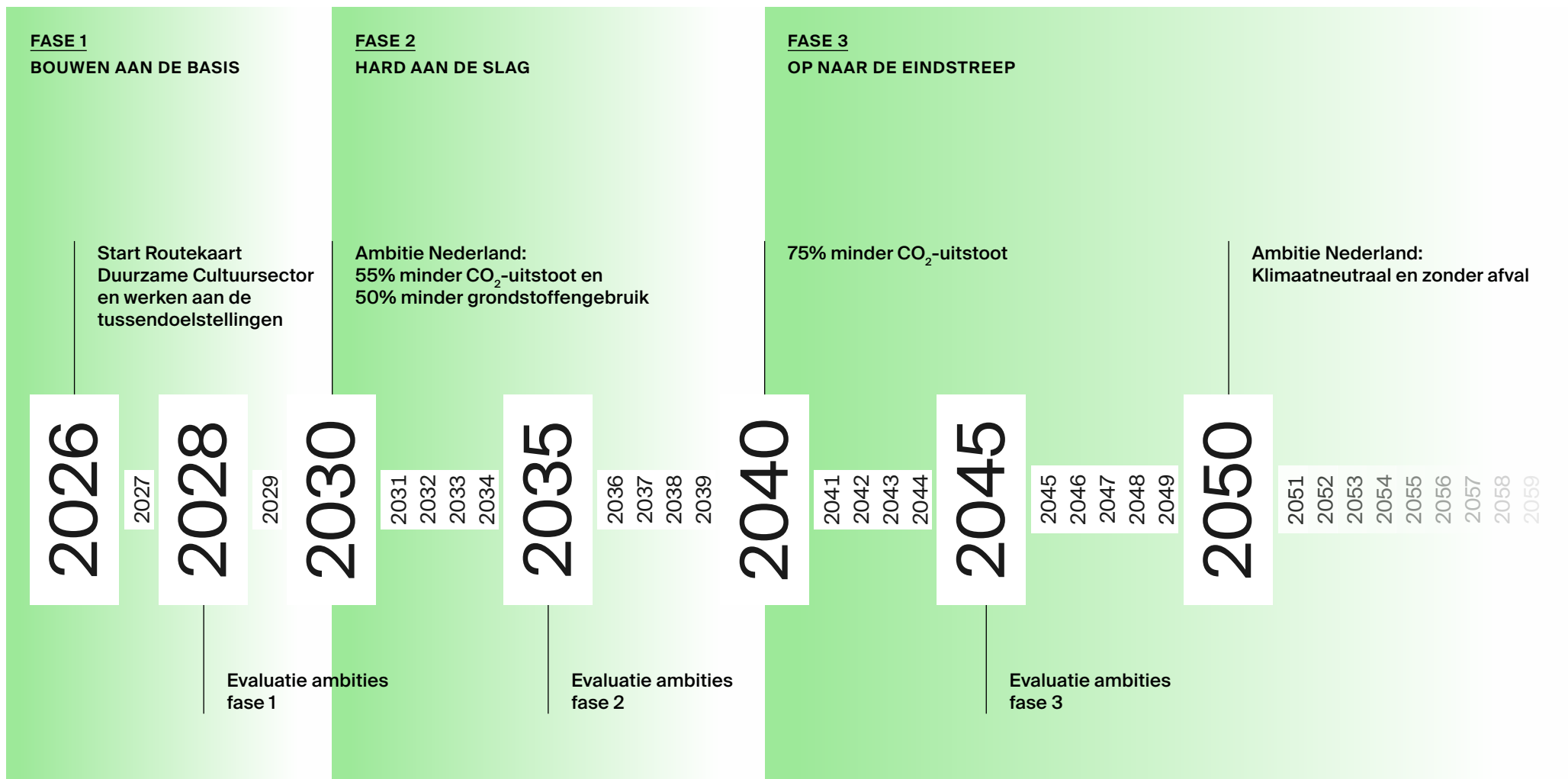
In 2050 zijn alle bezoekers en vervoersstromen in de sector volledig emissieloos.

→ 19

Routekaart

De route naar toekomstbestendige gebouwen

In 2050 zijn alle gebouwen in de culturele en creatieve sector volledig klimaatneutraal, klimaatadaptief en dragen bij aan een toegankelijke en duurzame leefomgeving.

Waarom gebouwen centraal staan

De meeste activiteiten in onze sector vinden plaats in gebouwen: van kantoren en ateliers tot musea, theaters en concertzalen. Verduurzaming van deze gebouwen is daarom cruciaal. Een toekomstbestendig gebouw is energiezuinig, milieuvriendelijk en prettig om in te werken of te bezoeken. Daarnaast kan het gebouw bijdragen aan een duurzame leefomgeving, bijvoorbeeld met groene daken, wateropvang of natuurinclusieve inrichting die de biodiversiteit versterkt.

Omdat veel gebouwen eigendom zijn van gemeenten of gedeeld worden met andere organisaties, is samenwerking onmisbaar. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is daarbij een belangrijke partner. Hun [routekaart](#) laat zien welke stappen gemeenten zetten.

Tussendoelstellingen

Iedere organisatie heeft inzicht in het energiegebruik en de verduurzamingspotentie van haar gebouw.

Iedere organisatie heeft minimaal één energiebesparende maatregel uitgevoerd of hier een concreet plan voor klaarliggen.

2025
2026
2027

2028

2029

2030

2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050

Wat gaan we doen?

Wij committeren ons aan de doelen uit het Klimaatakkoord en de toekomstige Europese verplichtingen zoals de EPBD IV over emissievrije gebouwen. Dit betekent 55% CO₂-besparing in 2030 en klimaatneutraal in 2050. Het verduurzamen van het gebouw begint bij het verminderen van het energieverbruik. Om inzicht te krijgen in het energieverbruik en de staat van de gebouwen in de sector, zetten we in op het verbeteren van de monitoring en dataverzameling.

We hoeven niet te wachten op meer data voordat we stappen kunnen zetten. Veel partijen in de CCS zijn al begonnen met het verduurzamen van hun gebouw, vaak met behulp van bestaande subsidieregelingen. Verder zijn er ook veel kansen om de directe omgeving van het gebouw te vergroenen.

Acties

1

Monitor het gebouwgebonden energieverbruik in de sector structureel. Verzamel, analyseer en publiceer gegevens over de gebouwenvoorraad en het energiegebruik.

2

Onderzoek de bruikbaarheid van bestaande subsidieregelingen en ontwikkel waar nodig nieuwe instrumenten.

3

Breng sectorspecifieke kansen en uitdagingen voor het verduurzamen van gebouwen in kaart.

4

Ontwikkel handvatten die organisaties helpen natuurinclusiviteit standaard mee te nemen in hun huisvesting.

Handvatten voor de praktijk

Tip

Veel gebouwen zijn van gemeenten. Het rapport *Van Split Incentive naar Shared Incentive* geeft inspiratie voor een goed gesprek met je verhuurder en laat zien welke oplossingen werken.

Tool

Met de DEB-Tool van MKB Nederland kun je een QuickScan doen van je energieverbruik. Brancheverenigingen zoals de Museumvereniging en de VNPF bieden ledenvoordeel en praktijkvoorbeelden.

Topper

Het Theatre Green Book geeft heldere richtlijnen voor verduurzaming van theaters, met praktische stappen die elk theater kan toepassen om zijn gebouw te verduurzamen. Steeds meer Nederlandse theaters werken ermee en ook voor andere sectoren vormt het een waardevolle inspiratiebron.

Meer weten?

Ga naar duurzamecultuursector.nl voor meer tips, tools en praktijkvoorbeelden.

De route naar duurzame bedrijfsvoering

In 2050 neemt elke organisatie, groot of klein, verantwoordelijkheid voor een zo duurzaam mogelijke bedrijfsvoering en stimuleert ze gebruikers en bezoekers om ook zelf duurzame keuzes te maken.

Waarom bedrijfsvoering centraal staat

Bedrijfsvoering omvat alles wat er binnen de muren van een organisatie gebeurt: van missie en strategie tot inkoop, horeca, administratie, communicatie, personeelsbeleid en digitale transformatie. Het vormt het hart van duurzaam denken en doen. Juist hier hebben organisaties veel invloed.

De invloed van de culturele en creatieve sector reikt verder dan de eigen muren. Via publiek, collega-instellingen en partners kan de sector haar ecologische handafdruk vergroten en zo ook anderen inspireren om bij te dragen aan een duurzame toekomst.

Tussendoelstellingen

Elk jaar neemt een groeiend aantal organisaties deel aan een sectorbrede monitor over de CO₂-impact van de bedrijfsvoering.

Iedere organisatie heeft duurzaamheidsdoelen en plannen verankerd in het meerjarenbeleidsplan.

2025
2026

2027

2028

2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050

Wat gaan we doen?

Veel instellingen vinden duurzaamheid belangrijk, maar bij de helft is het nog geen integraal onderdeel van de bedrijfsvoering (Boekmanstichting, 2022; Significant APE2, 2024). Door duurzaamheidsdoelen vast te leggen in missie, visie en strategie en de voortgang structureel te volgen, kan duurzaamheid door de hele organisatie worden gedragen. Actieve betrokkenheid van medewerkers maakt dat verschil.

De routekaart ondersteunt dit proces door kennis te delen en koplopers zichtbaar te maken. Ze helpt kleinere organisaties op een manier die past bij hun draagkracht en zet duurzame initiatieven extra in de schijnwerpers.

Acties

- 1 Ontwikkel een handreiking voor duurzaamheidsbeleid voor organisaties in de CCS, met aandacht voor obstakels en manieren om publiek mee te nemen.
- 2 Zet een gestandaardiseerde monitoring op van de CO₂-impact van de bedrijfsvoering van CCS-organisaties.
- 3 Bundel praktische hulpmiddelen voor duurzame inkoop en beleid en deel deze met de sector.
- 4 Stem de ambities uit de routekaart af op bestaande culturele codes, zoals de Fair Practice Code en Governance Code Cultuur, zodat ze elkaar versterken.

Handvatten voor de praktijk

Tip

PIANOo, het expertisecentrum voor inkoop en aanbesteden van de Rijksoverheid, biedt uitgebreide dossiers over maatschappelijk verantwoord inkopen. Denk aan circulair inkopen, ketenverantwoordelijkheid, diversiteit en inclusie, social return en klimaat.

Tool

De Duurzaamheidsladder Evenementen van Green Events helpt organisaties stapsgewijs groeien richting ambitieuze doelen. Ook de Milieubarometer is een veelgebruikte monitoringstool, vaak gratis beschikbaar.

Topper

Het programma Board Environmental Champions van Julie's Bicycle ondersteunt bestuursleden van culturele organisaties bij het verankeren van duurzaamheid op bestuurlijk niveau. Het helpt ambities te intensiveren, milieu-impact te verminderen en collega's en doelgroepen te inspireren.

Meer weten?

Ga naar duurzamecultuursector.nl voor meer tips, tools en praktijkvoorbeelden.

De route naar meer hergebruik van materialen

In 2050 worden alle culturele producten circulair geproduceerd en worden ze hergebruikt of verwerkt tot nieuwe grondstoffen zodra ze afval dreigen te worden.

Waarom materialen centraal staan

De culturele en creatieve sector werkt met veel verschillende materialen: van hout, metaal en stoffen tot decorstukken en kort gebruikte materialen zoals tape. Door bewust te kiezen voor circulaire materialen die opnieuw gebruikt kunnen worden, of biobased materialen die afkomstig zijn uit hernieuwbare bronnen, draagt de sector direct bij aan de overgang naar een circulaire economie.

Duurzaam omgaan met je materialen gaat verder dan inkoop. Het gaat ook over afvalpreventie, slim ontwerpen, reparatie, deelgebruik, logistiek en samenwerking met andere instellingen en gemeenten.

Tussendoelstellingen

Iedere organisatie heeft een afvalstrategie opgesteld.

De schadelijkste single-use materialen zijn vervangen.

Meer organisaties zijn aangesloten bij een platform om materialen aan te bieden of op te vragen.

2025
2026
2027

2028

2029

2030

2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050

Wat gaan we doen?

We committeren ons aan de ambities van Nederland om in 2050 volledig circulair te zijn met als tussendoel om in 2030 al 50% minder metalen, mineralen en fossiele grondstoffen te gebruiken.

Dat betekent dat producten en grondstoffen opnieuw gebruikt worden en er bijna geen afval meer is. Om dit te halen helpt de routekaart de culturele en creatieve sector om bewuster te kunnen kiezen voor duurzame materialen.

Op dit moment is er nog weinig inzicht in het materiaalgebruik en de afvalstromen van de sector, mede doordat er geen wettelijke verplichtingen zijn. Dit inzicht willen we vergroten.

Acties

- 1 Onderzoek welke veelgebruikte materialen vervangen kunnen worden door duurzame alternatieven, zoals biobased, modulaire of herbruikbare varianten.
- 2 Stel een materialenpiramide op en maak afspraken om schadelijke materialen stapsgewijs uit te faseren.
- 3 Stimuleer organisaties om het Stappenplan naar een afvalvrije organisatie van VANG Buitenshuis te gebruiken.
- 4 Breng bestaande initiatieven voor opslag en uitwisseling van materialen in kaart en onderzoek hoe deze opgeschaald kunnen worden, zodat meer organisaties ervan profiteren.

Handvatten voor de praktijk

Tip

Bij tijdelijke tentoonstellingen worden materialen vaak na korte tijd weggegooid. Het stappenplan van STUDIO &lotte biedt handvatten om vanaf het ontwerp duurzame keuzes te maken.

Tool

Het Stappenplan naar een afvalvrije organisatie van VANG Buitenshuis helpt in zes stappen om afvalstromen te analyseren, te verminderen en beter te scheiden.

Topper

Platforms als MuseumGoed en Jutplaats maken het mogelijk om materialen binnen de sector te delen en hergebruiken. Ook via laagdrempelige initiatieven, zoals de open Signal-groep *T&D: deelplatform materiaal & techniek* van de podiumkunstensector, worden dagelijks objecten gevraagd en aangeboden. Zo krijgen gebruikte materialen op een simpele manier een nieuwe bestemming in de sector.

Meer weten?

Ga naar duurzamecultuursector.nl voor meer tips, tools en praktijkvoorbeelden.

De route naar emissieloze mobiliteit

In 2050 zijn alle bezoekers en vervoersstromen in de sector volledig emissieloos.

Waarom mobiliteit centraal staat

Mobiliteit zorgt voor een groot deel van de CO₂-uitstoot in de culturele en creatieve sector. Het grootste aandeel komt van bezoekers, die vooral bij festivals, evenementen en voorstellingen vaak met de benzine- en dieselauto's reizen. Daarnaast wegen ook de verplaatsingen van makers, medewerkers en materialen zwaar mee.

De uitdagingen verschillen per locatie. In steden is openbaar vervoer meestal goed beschikbaar, maar stellen emissievrije zones nu en in de toekomst strengere eisen aan transport. Buiten de stad zijn festivals en culturele instellingen juist sterk afhankelijk van de (fossiele) auto of bus.

Ook internationale mobiliteit speelt een rol, bijvoorbeeld door samenwerking met buitenlandse artiesten en producties. Voor nu ligt de nadruk echter op wat binnen Nederland haalbaar en realiseerbaar is.

Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ondersteunt als kennis- en ontwikkelpartner de sector bij de verduurzaming van bezoekersmobiliteit, werkgebonden mobiliteit en logistiek verkeer.

Tussendoelstellingen

Vervoersbewegingen van bezoekers, personeel en materiaal zijn met uniforme vragenlijsten en rapportages beter in kaart gebracht.

Organisaties nemen groene mobiliteitsafspraken op in hun cao's en beleid.

Bezoekers krijgen meer en betere mogelijkheden om duurzaam naar locaties te reizen.

Een groter deel van het logistieke vervoer van materialen verloopt met elektrische voertuigen.

2025
2026
2027

2028

2029

2030

2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050

Wat gaan we doen?

De routekaart stimuleert bewustwording over het reisgedrag bij culturele organisaties en hun bezoekers. Denk hierbij aan vaker thuiswerken, meer fietsen, het combineren van reizen, maar ook aan andere manieren van produceren. Daarnaast werken we sectorbreed aan een betere monitoring van de vervoersbewegingen van bezoekers en van het eigen vervoer.

Door samen te werken met vervoersaanbieders en gemeenten worden er meer alternatieven aangeboden voor bezoekers. Door voorbeeldprojecten te ondersteunen en te delen kunnen we dit nog verder verbeteren. Ook gaan we met logistieke partners stappen zetten in het duurzaam vervoeren van producten en makers.

Acties

1

Ontwikkel een handreiking voor het verduurzamen van woon-werkverkeer, met voorbeelden en tips voor verschillende typen organisaties.

2

Zet voorbeeldprojecten met evenementen en tentoonstellingen op en deel de uitkomsten, samen met gemeenten en vervoersaanbieders, om reizen met ov en fiets eenvoudiger en aantrekkelijker te maken.

3

Werk samen met logistieke partners om meer vervoer van materialen emissieloos te maken, bijvoorbeeld met elektrische vrachtwagens en bestelbussen.

4

Onderzoek in hoeverre collectieve inkoop of huur van elektrische voertuigen en laadinfrastructuur mogelijk is, onder meer via het initiatief Cultuurstroom.

Handvatten voor de praktijk

Tip

Regionale mobiliteitsnetwerken helpen organisaties op weg met gratis advies en mobiliteitsscans voor mobiliteit binnen de eigen organisatie. Benieuwd naar het regionetwerk bij jou in de buurt? Klik [hier](#) voor een overzicht.

Tool

Organisaties met 100 of meer medewerkers zijn verplicht werkgebonden mobiliteit te rapporteren. RVO biedt hiervoor een [handreiking](#) en [rekentool](#) die ook door kleinere organisaties gebruikt kan worden. Kijk [hier](#) voor meer informatie.

Topper

Festival [Into The Great Wide Open](#) laat zien hoe het kan: via het Goede Reisprogramma bundelen ze fossielvrije reis- en transportopties, bieden ze kortingscodes en werken ze samen met de NS voor duurzame vervoersarrangementen voor bezoekers.

Meer weten?

Ga naar duurzamecultuursector.nl voor meer tips, tools en praktijkvoorbeelden.

Doe duurzaam

Doe mee

Iedere organisatie in de culturele en creatieve sector draagt, naar eigen mogelijkheden, bij aan een duurzame en toekomstbestendige sector in 2050. Samen gaat dat sneller, met meer impact en een sterkere stem richting overheden. Daarom hebben we gezamenlijke ambities vastgelegd in deze routekaart. Dit is het startpunt van de beweging en die groeit de komende jaren verder.

→ Wil je ook meedoen?
Kijk op duurzamecultuursector.nl.